

ZAZNAVA SOLIDARNOSTI

Marko Polič*

Bojan Ušeničnik**

Nekaterih naravnih nesreč kljub dosežkom sodobne znanosti in tehnologije še ne moremo uspešno preprečevati niti se ne moremo vselej izogniti okolju, kjer se pojavljajo. Zato nam ne preostane drugega, kot da se na ogroženo okolje čim bolj prilagodimo. Med ukrepe, ki naj zmanjšajo nevarnost zaradi naravnih nesreč, sodi tudi solidarnostna pomoč prizadetim ob nesrečah. To je oblika izjemne pomoči, ki se najpogosteje izraža v različnih oblikah prostovoljnega dela ter finančne, materialne ali druge pomoči prizadetim posameznikom, organizacijam in skupnostim. V naši državi smo glede na ogroženost po naravnih nesrečah ob samohotni in samodejni solidarnosti ljudi razvili tudi nekatere institucionalne oblike solidarnosti, zlasti na medobčinski in medrepubliški ravni. Zanimalo nas je, kako ljudje vidijo in kakšna stališča imajo o tej solidarnosti. To smo ugotavljali v preliminarni raziskavi, v kateri so sodelovale štiri manjše skupine respondentov, ki so se med seboj razlikovali po starosti, spolu, družbenoekonomskem položaju in po vlogi pri varstvu pred naravnimi nesrečami. Ugotovili smo, da respondenti ne glede na to, kateri skupini pripadajo, dokaj podobno ocenjujejo razmere v zvezi s solidarnostno pomočjo. Vsi so podprli tako pomoč, menili pa so, da bi morala imeti javnost večji nadzor nad njenim izvajanjem. Raziskava je še pokazala, da je javnost slabo obveščena o oblikovanju in uporabi sredstev solidarnosti. V sistemu solidarnosti bi bilo treba tudi ustrezneje urediti rešitve v zvezi z ocenjevanjem škode, dodeljevanjem ter neposrednim nadzorom nad uporabo solidarnostnih sredstev.

Potresi, poplave, orkanski vetrovi, suše, pozebe, toča in druge naravne nesreče spremljajo človeka skozi vso njegovo znano zgodovino. Tudi zaradi njih se je zavedal strašne negotovosti svojega obstoja v svetu, ki se mu je zdel sovražen in je šele postopno postajal vse bolj njegov. Nesreče so mu pozročale veliko, včasih tudi nepopravljivo gmotno škodo, telesne in duševne poškodbe, pogosto pa so terjale tudi življenja. V preteklosti so bile človekove možnosti, da se zaščiti pred uničujočim delovanjem in posledicami naravnih pojavov veliko skromnejše, kot so danes. Toda z razvojem civilizacije se niso izboljševale le možnosti varstva pred njimi, temveč se je vzporedno večala tudi ranljivost in s tem ogroženost kulturnega okolja. Še več, z razvojem tehnologije so se naravnim pridružile še tehnološke nesreče in tiste, ki jih povzroča človek in katerih posledice so lahko še hujše od vseh do zdaj znanih. O nesreči govorimo, kadar se srečamo s slučajnimi ali nenadzorljivimi dogodki, dejanskimi ali zagroženimi, ki so osredotočeni v času in prostoru, v katerih je družba ali njen sorazmerno samozadosten del pretrpel veliko nevarnosti in si nakopal take izgube v ljudeh in dobrinah, da je socialna struktura razkrojena, zadovoljevanje vseh ali nekaterih bistvenih funkcij družbe pa preprečeno (po Drabeku, 1986). Gre torej za nekakšno neravnotežje med zahtevami situacije in zmožnostmi dane skupnosti. V tem sestavku se bomo z enim od dejavnikov ponovnega vzpostavljanja ravnotežja seznanili, vsaj tako in v toliko, kot ga vidijo različne skupine ljudi.

Sodobni človek, pravi Gams (3), ima na voljo tri izbire, da se zaščiti pred nevarnostmi naravnih nesreč: da ukroti naravne sile, ki utegnejo povzročiti nesrečo, da se izogne ogroženemu območju ali da se nanj prilagodi in s tem zmanjša nevarnost, ki ji je izpostavljen. Ker nekaterih naravnih nesreč kljub dosežkom sodobne znanosti in tehnologije še ne moremo uspešno preprečevati, niti se ne moremo vselej izogniti okolju, kjer se pojavljajo, nam ne preostane drugega, kot da se na ogroženo

okolje čim bolj prilagodimo, to je, da skušamo s preventivnim delovanjem preprečiti ali vsaj ublažiti posledice nesreč, zagotoviti učinkovito zaščito in reševanje ljudi in imetja ter odpravljanje posledic.

Med ukrepe in dejavnosti, ki naj zmanjšajo nevarnost zaradi naravnih nesreč, sodi tudi solidarnostna pomoč prizadetim ob nesrečah. To je oblika izjemne pomoči, ki se uveljavlja v primerih, ko v nesreči prizadeti posameznik, delovna organizacija, družbenopolitična skupnost s sredstvi osebnega in premoženjskega zavarovanja ter z lastnimi sredstvi ne morejo zagotoviti najnujnejših pogojev in možnosti za življenje in delo.

Ta solidarnost, ki se najpogosteje izraža v različnih oblikah prostovoljnega dela, finančne, materialne ali druge pomoči, se je do zdaj pri nas uresničevala predvsem pri zaščiti in reševanju in pri odpravljanju posledic nesreč, le redko pa tudi pri njihovem preprečevanju, čeprav bi lahko bila na tem področju zelo učinkovita in koristna.

Pogosto pojavljanje naravnih nesreč in razmeroma velika ogroženost vseh naših republik in avtonomnih pokrajin je narekovala, da dobi solidarnost ob teh nesrečah poleg samohotne in samodejne tudi družbeno priznana (institucionalno) obliko. Ustavno podlago zanjo je prinesla Ustava SFRJ iz leta 1974. V njej so načela o solidarnosti in vzajemnosti vgrajena med temeljna, pa tudi v poglavju o svobodah, pravicah in dolžnostih človeka in občana. Še istega leta, ko je bila sprejeta ustava, so republike in pokrajine sklenile dogovor o oblikovanju sredstev solidarnosti za odpravljanje posledic naravnih nesreč. Kasneje so vprašanje oblikovanja sredstev solidarnosti uredile tudi z zakonom. Tako so bili postavljeni temelji enotnega sistema solidarnosti ob naravnih in drugih nesrečah v državi, ki je prav kmalu začel v praksi in se potrjeval ob številnih naravnih nesrečah.

O organiziranosti in delovanju sistema solidarnosti v naši državi je bilo govora že v prvi številki Ujme (Ušeničnik, 1987), v tej

pa o tem pišeta tudi Ahčanova in Bratčeva. Zato se bomo v tem prispevku omejili le na nekatere bistvene značilnosti sistema.

Z obstoječo normativno ureditvijo solidarnosti ob naravnih in drugih nesrečah se urejajo oblikovanje, upravljanje in uporaba sredstev solidarnosti za medsebojno pomoč občinam, republikam in pokrajinam, torej le medobčinska in medrepubliška solidarnost. Uveljavlja se, če skupna škoda, ki jo povzroči nesreča, preseže tri oziroma štiri odstotke družbenega proizvoda dane družbenopolitične skupnosti. Solidarnost v okviru ožjih socialno-ekonomskih enot ni institucionalizirana. Prizadeti posamezniki, delovne in druge organizacije ter krajevne skupnosti imajo torej ne glede na višino škode pravico do te (sistemske) solidarnostne pomoči le, če so v njihovi občini izpolnjeni pogoji za medobčinsko solidarnost. Ta sistem se ob nesrečah, ki prizadenejo ožje območje, očitno pokaže kot zelo krivičen do posameznih prizadetih subjektov. V nekaterih občinah zato sami organizirajo zbiranje sredstev za solidarnostno pomoč ljudem, ki so jih prizadele nesreče.

Celoten sistem solidarnosti temelji na načelu, da si vsak, ki je ob nesreči imel škodo, najprej pomaga sam z lastnimi silami in sredstvi. Kadar samopomoč ne zadošča, naj bi se za zagotovitev najnujnejših življenjskih in delovnih razmer izvajale še druge oblike pomoči.

Sredstva solidarnosti se oblikujejo iz naslednjih virov:

- prispevek solidarnosti iz osebnega dohodka in pokojnin;
- prispevek solidarnosti iz dohodka temeljnih organizacij združenega dela in dohodka občanov;
- sredstva, ki jih dajo kot pomoč, oziroma jih darujejo ljudje, družbenopravne osebe, tuje države, mednarodne organizacije ter druge tuje pravne in fizične osebe;
- dohodek od prodaje znamk solidarnosti;
- drugi viri.

Po medrepubliško-pokrajinskem dogovoru se smejo sredstva solidarnosti za medsebojno pomoč republikam in pokrajinam uporabljati samo za odpravljanje posledic potresov in poplav. Po dogovoru, ki so ga o tem sklenile občinske skupščine v SR Sloveniji, pa se med nesreče, pri katerih se lahko uporabljajo sredstva solidarnosti, uvrščajo še toča, vihar, snežni in zemeljski plaz, velik požar, epidemija nalezljive bolezni in radioaktivno sevanje.

Sredstva solidarnosti se praviloma dajejo brez obveznosti vračanja, uporabljati pa se morajo strogo namensko. Tako se na primer ta sredstva ne smejo uporabiti za odpravo škode ob nesreči, ki je nastala zaradi neizvajanja oziroma nepravilnega izvajanja veljavnih predpisov, za odpravo škode ob nesrečah, za katere bi se lahko opravilo osebno ali premoženjsko zavarovanje, pa to ni bilo storjeno ter za od-

* Prof. dr. Filozofska fakulteta, Oddelék za psihologijo, Aškerčeva 12, Ljubljana

** Predsedstvo SR Slovenije, Erjavčeva 17, Ljubljana

90 pravo posledic nesreč, za katere se zagotavlja druga namenska sredstva. V SR Sloveniji je bilo lani zbranih 28.827.000.000 dinarjev sredstev solidarnosti, porabljenih pa približno 18.445.870.000 dinarjev.

nih organizacij in organov ipd. Pogosto je vsa ta dejavnost slabo usklajena in kot npr. poročila Dynes (2) dospele zaloge presegajo dejanske potrebe, sestavljajo jih nepotrebne in neuporabne stvari, mnogo je nepotrebnih ali podvojenih dejavnosti

in potrebne dodelitve pomoči dogajale zlorabe in so pomoč dobili tisti, ki je niso bili potrebni, ne pa oni, ki jim je bila namenjena. Pogosto se iz najrazličnejših vzrokov v javnosti uveljavijo povsem zgrešeni pogledi na situacijo, ko se npr. razna druga navzkrižja ali interesi projicirajo na dano področje ipd. Lotili smo se torej vprašanja, kako ljudje vidijo solidarnostno pomoč in kaj o njej menijo. Njihovi odgovori bi lahko bili obvestilo bodisi o problemih samega sistema pomoči, bodisi o njihovih napačnih pogledih in razlogih zanje.

Preglednica 1. Pregled zbranih sredstev solidarnosti za odpravo posledic naravnih nesreč v obdobju od 1977. do 1988. leta v SR Sloveniji.

v tisoč dinarjih

Leto	Prispevek solidarnosti iz dohodka OZD	Prispevek solidarnosti iz osebnega dohodka delavcev	Vsa sredstva solidarnosti
1977	51.238	158.176	209.414
1978	—	—	—
1979	117.798	282.514	400.312
1980	108.966	317.132	426.098
1981	256.364	373.109	629.473
1982	325.591	469.891	795.482
1983	505.281	618.263	1.123.544
1984	2.996	832.564	835.560
1985	1.551.226	1.546.874	3.098.100
1986	3.082.386	3.382.208	6.464.594
1987	5.435.449	7.793.669	13.229.118
1988 ¹⁾	14.827.000	14.000.000	28.827.000

Vir: Republiški komite za varstvo okolja in urejanje prostora.

1) Sredstva solidarnosti za leto 1988 so približno ocenjena.

Preglednica 2. Pregled porabljenih sredstev solidarnosti za odpravo posledic naravnih nesreč v obdobju od 1977. do 1988. leta v SR Sloveniji.

Leto	Vsa porabljena sredstva solidarnosti v SRS	Poraba sredstev solidarnosti	
		Za odpravo posledic nesreč v SR Sloveniji	Kot pomoč za odpravo posledic nesreč v drugih republikah in SAP
1977	16.245	16.245	—
1978	92.304	92.304	—
1979	534.345	166.345	368.000 (SR Črna Gora)
1980	600.201	144.096	456.105 (SR Črna Gora)
1981	303.468	155.468	148.000 (SR Črna Gora)
1982	328.635	316.610	12.025 (SR Črna Gora)
1983	111.803	315.317	—
1984	724.311	315.317	408.994 (SR BiH, SR Hrvatska, SAP Kosovo)
1985	1.139.416	580.652	558.764 (SR BiH, SR Hrvatska, SAP Kosovo)
1986	3.869.651	2.708.369	1.161.282 (SR BiH, SR Hrvatska, SAP Kosovo)
1987	13.843.364	13.193.305	650.059 (SR BiH, SR Hrvatska, SAP Kosovo, SR Srbija)
1988	18.445.870	15.274.899	3.170.971 (SR BiH, SR Hrvatska, SAP Kosovo, SR Srbija)

Vir: Republiški komite za varstvo okolja in urejanje prostora.

Od vseh zbranih sredstev solidarnosti je bilo leta 1988 za medobčinsko solidarnost uporabljenih 15.274.899.000 dinarjev, za medrepubliško solidarnost pa 3.170.971.000 dinarjev. Višina pomoči po posameznih letih v obdobju 1977—1988 je prikazana v naslednji preglednici.

Mnogi raziskovalci (1) poročajo, da med naravno nesrečo pride v skupnostih do zvečanja notranje solidarnosti in sodelovanja. Zmanjšujejo se socialne razdalje in medskupinske razlike. Kasneje se te težnje spet obrnejo. Nesreče oblikujejo nekakšno začasno enotnost in ne zmede, oblikujejo skupnost in je ne razbijajo. Skupnost se torej praviloma učinkovito organizira za premagovanje posledic nesreče. V kratkem času po nesreči se na ogrožena področja zlije množica opreme, zalog, prostovoljcev, predstavnikov raz-

in še bi lahko naštevali. Pogosto prihaja do precenjevanja obsega škode. Obseg in hitrost obnove je v veliki meri odvisna tudi od tega, koliko so lokalne oblasti usposobljene za delovanje, ali želijo delovati, ali vedo, kaj morajo narediti, in od njihove politične zavesti. Skupnosti, ki imajo več izkušenj z nesrečami, so bolj pripravljene na zahteve nesreče. Nekatere vzpostavljajo in vzdržujejo agresivnejše zunanje stike in zveze in si tako izboljšajo dostop do zunanjih virov.

Toliko o objektivnih dejstvih in ugotovitvah. Pogosto je prav tako pomembno tudi to, kako ljudje nek pojav vidijo in kakšna stališča imajo do njega. To je toliko pomembnejše, če se od njih nekaj zahteva, pa niso prepričani, da stvar poteka v redu. Znano je konec koncev, da so se tudi v naši deželi ob mnogih primerih pravične

Metoda

Glede na razpoložljivi čas in sredstva smo se odrekli reprezentativnemu vzrocu prebivalcev SR Slovenije. Zajeli smo štiri manjše skupine izpraševancev, ki so se razlikovali po družbenoekonomskem položaju in vlogi pa tudi po stopnji ukvarjanja z vprašanji solidarnosti. V raziskavi so sodelovali:

S1: 89 aktivistov OK SZDL iz vse Slovenije, članov koordinacijskih odborov za razvijanje in uveljavljanje socialistične solidarnosti. Od tega je bilo 31 žensk in 58 moških povprečne starosti 41,7 leta, srednje in višje oz. visoke izobrazbe.

S2: 26 članov občinskih štabov za civilno zaščito iz Ilirske Bistrice in Postojne. Od tega je bilo 6 žensk in 20 moških povprečne starosti 41,4 leta, srednje in višje oz. visoke izobrazbe.

S3: 10 članov predsedstva Krajevne konference SZDL Gradišče iz Ljubljane. Med njimi je bilo šest žensk in štirje moški povprečne starosti 51,1 leta, srednje in višje oz. visoke izobrazbe.

S4: 18 študentov prvega letnika psihologije, od tega 14 žensk in štirje moški povprečne starosti 19,2 leta.

Skupine niso izenačene ne po številu ne po starosti, spolu ali izobrazbi. Predstavljajo različne dele družbe, in kolikor bodo te razlike po eni strani oteževale enoznačno razlago rezultatov (zaradi mešanja vplivov različnih spremenljivk), bodo po drugi omogočale primerjavo različnih pogledov na isti problem.

Vprašalnik o solidarnosti ob nesrečah je bil sestavljen iz 27 vprašanj izbirnega tipa, nanašajočih se na različne vidike solidarnosti (zaznavo, znanje, stališča).

Izpraševanje je v glavnem potekalo v skupinah. Potem ko je izpraševalec pojasnil namen in cilje raziskave ter način odgovarjanja, so izpraševanci obkrožili ustrezne odgovore. Anonimnost izpraševancev je bila zagotovljena.

Rezultati in razprava

Glede na to, da gre za preliminarno raziskavo, za prvi grobi vpogled v situacijo, bomo ostali predvsem pri opisni statistiki. Pa si po vrsti oglejmo najbolj zanimive odgovore.

Že odgovor na prvo vprašanje o najpogostejših oblikah pomoči pri nas je pokazal, da so največ točnih odgovorov (»denarna pomoč«) dali člani prve skupine (več kot 50 %), kar je glede na njihovo ukvarjanje z

obravnavano problematiko razumljivo. Pri ostalih treh skupinah je bil ta odgovor sicer tudi v ospredju, vendar ni prevladoval. Primerjava ocen najpogostejših oblik pomoči v občini, republiki in državi je pokazala, da sta na najnižjem nivoju pri vseh skupinah v ospredju pomoč v reševanju in prostovoljnem delu (razen pri študentih), medtem ko so na višjih nivojih pogostejši materialna in denarna pomoč. Taka ocena dovolj dobro odgovarja stvarnemu stanju, saj je razumljivo težko in nepraktično organizirati prostovoljno delo na drugem koncu države, povsem razumljivo pa je pri nesreči v bližnjem kraju. Večina ispraševancev meni, da so vse oblike pomoči enako pomembne.

Tretje vprašanje se je nanašalo na potrebno višino solidarnostne pomoči. Pogledajmo si odgovore! Vsaj 40 % izpraševancev v vsaki od skupin (S1: 52,8 %; S2: 46 %; S3: 40 % in S4: 55 %) je menilo, naj pomoč zagotovi vrnitev razmer v prejšnje stanje. Odgovor, ki bi še najbolj ustrezal dejanskemu stanju, tj. zagotovitvi nujnih življenjskih in delovnih razmer, je izbralo vsaj 20 % izpraševancev v vsaki od skupin (S1: 35,9 %; S2: 27 %; S3: 20 % in S4: 22 %). V nobeni skupini nihče ni izbral odgovora, da pomoč ni potrebna, zelo malo pa, da naj izboljša razmere na višjo raven, kot so bile pred nesrečo. Odgovori so dokaj stvarni ter kažejo po eni strani posluš za težave prizadetih, po drugi pa upoštevajo gospodarske možnosti za pomoč. Glede na to, da se je vprašanje glasilo, kolikšna naj pomoč bo, je razumljivo, da je tudi najbolj izvedena skupina (S1) dala večjo težo nekemu drugemu odgovoru. Ta izbira odraža tudi misel, da se nesreča nekako konča z vzpostavitev prejšnjega stanja in ne zgolj z zadovoljitvijo najbolj nujnih razmer za življenje in delo.

Očitno je, da izpraševanci ne žele omejevati okvire pomoči, saj pri vseh prevladuje odgovor, da naj se pomoč uresničuje povsod, kjer je potrebno.

Glede vprašanja, kdo naj ocenjuje škodo, v vseh štirih skupinah prevladujeta dva odgovora, bodisi strokovne ekipe, sestavljene iz predstavnikov dajalcev in prejemnikov pomoči, bodisi ekipe neodvisnih strokovnjakov (kakor naj bi stvar potekala). Vsaj tretjina ispraševancev v vsaki skupini se je odločila za ta dva odgovora, ne glede na to ali gre za pomoč znotraj republike ali med republikami. Le redko so se izpraševanci odločali za odgovore, ki so uvažali enostransko ocenjevanje prejemnika ali dajalca pomoči ali pa predstavnike državnih organov. Praktično nihče ni izbral kot ocenjevalcev strokovnjakov iz tujine. Izpraševanci očitno menijo, da zmoremo pravično oceno narediti sami. Ta ocena mora biti strokovna in nepristranska, kar lahko zagotovi izbira ustreznih neodvisnih ali skupnih ocenjevalnih skupin. Tako stališče se odraža tudi v odgovoru na vprašanje, kdo naj razdeljuje denarno pomoč, saj prevladuje odgovor, da naj bodo to predvsem mešane skupine predstavnikov prejemnikov in dajalcev pomoči (S1: 63 %, S2: 46 %, S3: 30 % in S4: 55 %), ne pa zgolj eni ali drugi oz. državni organi ali SZDL. Nekaj več glasov je dobil le Rdeči križ (S1: 22 %, S2: 15 %, S3: 20 % in S4: 28 %). To pomoč naj zbira predvsem poseben odbor, Rdeči križ, oz. naj bo zbiralec več, odvisno od nesreče. Vsi ti odgovori kažejo nekako nezaupanje do

Preglednica 3. Odgovori na vprašanje: »V kakšnih okvirih naj se predvsem uresničuje solidarnostna pomoč?« V odstotkih

	S1	S2	S3	S4
1 — v okviru krajevne skupnosti	9	23	0	0
2 — v okviru občine	14	11	10	5
3 — v okviru republike	24	15	0	22
4 — v okviru cele države	6	4	0	5
5 — povsod, kjer je potrebno	63	46	80	67

Preglednica 4. Odgovori na vprašanje: »Kaj menite, kateri interesi običajno prevladajo pri oceni škode?« V odstotkih

	S1	S2	S3	S4
1 — prizadetih	17	8	10	11
2 — prizadete občine ali republike	55	35	40	22
3 — dajalcev	0	15	20	22
4 — odvisno od prizadetega kraja	12	27	20	28
5 — skupni interesi	24	11	30	17

Preglednica 5. Odgovori na vprašanje: »Kaj menite, koliko denarja se je lani v SR Sloveniji zbralo za solidarnostno pomoč?« V odstotkih

	S1	S2	S3	S4
1 — 1,000,000 do 5,000,000	0	0	0	0
2 — 10,000,000 do 50,000,000 din	0	11	0	5
3 — 100,000,000 do 500,000,000 din	25	27	50	72
4 — 1,100,000,000 do 5,000,000,000 din	34	23	30	5
5 — več	42	23	10	11

Preglednica 6. Odgovori na vprašanje: »Koliko od teh sredstev je šlo v druge republike?« V odstotkih

	S1	S2	S3	S4
1 — nič	1	0	0	0
2 — do 10 %	8	0	0	0
3 — od 10 do 30 %	28	11	30	5
4 — od 30 do 50 %	33	23	10	16
5 — več kot 50 %	30	58	50	72

Preglednica 7. Odgovori na vprašanje: »Kaj menite, v katero republiko ali pokrajino je šlo največ pomoči?« V odstotkih

	S1	S2	S3	S4
1 — SR Bosno in Hercegovino	9	4	0	0
2 — SR Črna Gora	37	23	40	11
3 — SR Hrvaško	0	0	0	0
4 — SR Makedonijo	6	11	0	5
5 — SR Srbijo	31	50	30	5
6 — SAP Kosovo	17	15	30	78
7 — SAP Vojvodino	0	0	0	0

državnih organov, ali pa tudi mnenje, da določene organizacije (SZDL, CZ) preprosto niso temu namenjene. In kateri interesi po mnenju izpraševancev prevladujejo pri oceni škode. Odgovore kaže naslednja preglednica.

Očitno po mnenju izpraševancev pri oceni škode prevladujejo interesi prizadete družbenopolitične skupnosti, manj pa interesi prizadetih ljudi in dajalcev pomoči. Kot se zdi, to tudi ustreza stvarnemu stanju. Razlog za to je lahko nedodelanost samega sistema solidarnosti, meril za oceno (razen v prvi skupini teh ne pozna

prek 80 % izpraševancev) in njihovega izvajanja, povezano pa je tudi s splošnim družbenim stanjem, z vsem tistim, kar je Jugoslavijo tudi zapeljalo v krizo, v kakršni je.

Le malo izpraševancev meni, da pomoč vedno prejme tisti, ki jo potrebuje (S1: 8 %, S2: 11 %, S3: 0 % in S4: 5 %). Večina meni, da jo včasih dobijo tudi tisti, ki je ne potrebujejo (S1: 56 %, S2: 35 %, S3: 40 % in S4: 11 %), oziroma, da pogosto prihaja do zlorab in okoriščanja (S1: 36 %, S2: 54 %, S3: 60 % in S4: 83 %). Študentje so tu, dejali bi, da že po običaju, najbolj kritični. O upra-

vičenosti te kritike nas obveščajo tudi zapisi v dnevnem časopisju. Ne glede na to, kako razširjen je ta pojav, lahko že posamezne zlorabe pripeljejo do negativne slike pri javnosti. To še toliko bolj, ker so ljudje že od nekdaj obsojali okoriščanje z nesrečo drugih. Zato je tudi razumljivo, da prek 80 % izpraševancev v vsaki od skupin meni, da je treba zagotoviti popoln nadzor javnosti nad višino škode in porabo solidarnostnih sredstev, če želimo, da bi bila solidarnost bolj učinkovita. Prek 70 % izpraševancev meni, da je solidarnostna sredstva treba zbirati stalno, prek 85 % pa, da naj bodo namenjena vsem prizadetim. Glede enotnega sistema solidarnostne pomoči, posebej v SFRJ, si niso preveč enotni, kot tudi ne glede oblikovanja sredstev solidarnosti. Ali jih moti beseda »enotnost« v vprašanju, ki je danes pri nas na slabem glasu, ali pa kaj drugega, ostaja za razpravo.

Za konec si pogledajmo še mnenje o tem, koliko se pri nas zbere sredstev solidarnosti in kam predvsem gredo.

Večina izpraševancev sicer dokaj točno ocenjuje višino sredstev, zbranih v Sloveniji (odgovor 3), vendar jih v načelu raje precenjuje kot pa podcenjuje, kar je na tem področju dokaj splošen pojav. Kakor točni podatki pogosto niso znani, pa se precej govori in piše o zbiranju teh sredstev, zaradi česar lahko ljudje njihovo višino precenjujejo. In koliko teh sredstev gre v druge republike po mnenju izpraševancev? To je danes dokaj aktualno vprašanje pri vseh naših nepotrebnih medsebojnih sporih.

Večina izpraševancev očitno meni, da gre večji del teh sredstev v druge republike. Ali je tako zato, ker je bilo tam v tem času več naravnih nesreč, ali pa gre za drugačno znanega mnenja, da Slovenija preveč daje drugim v Jugoslaviji, iz teh odgovorov ni razvidno.

Kam naj bi šlo največ te pomoči? Pogledajmo si odgovore v preglednici 7!

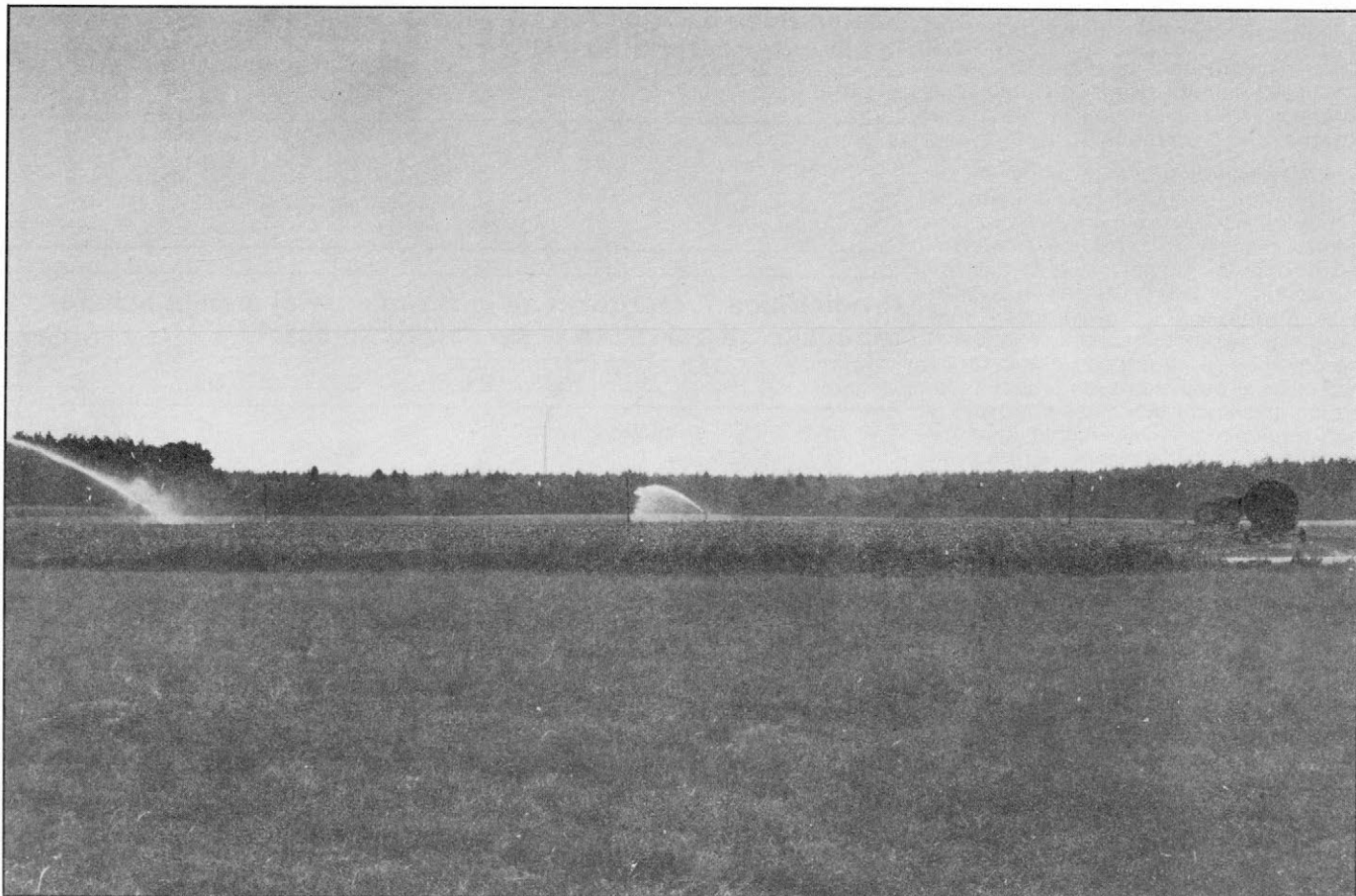
Očitno naj bi bili v zadnjih letih največ pomoči deležni nerazviti (z izjemo Makedonije) in SR Srbija. Če je za Crno Goro to zaradi potresa razumljivo, pa je Kosovo očitno uvrščeno v ta seznam po logiki starega pregovora »Kamor gre bik, naj gre še štrik«. Ta pokrajina je zaradi svoje nerazvitosti deležna precejšnje družbene pomoči, pa so si morda izpraševanci mislili, da je pomoč pač pomoč. Izstopanje Srbije pri dveh skupinah morda odraža dejstvo, da je tja zares šlo največ pomoči (potresi na Kopaoniku, poplave), lahko pa za tem stojijo tudi kaki bolj iracionalni mehanizmi. Večina izpraševancev tudi meni — kar je res — da Slovenija v zadnjih desetih letih ni dobila od drugih republik nobenih sredstev, oziroma, da jih je dobila nekaj manj, kot jih je dala. Nihče se ni zmotil in zapisal, da jih je dobila nazaj ravno toliko ali več. Ostaja seveda vprašanje, ali gre tu za znanje ali za prepričanje.

Sklep

Po tem bežnem pregledu rezultatov je očitno, da ljudje — ne glede od kod so — dokaj podobno ocenjujejo razmere v

zvezi s solidarnostno pomočjo. Razlike med njimi so bolj v stopnji kot v kakovosti. Upoštevati je seveda treba, da sta predvsem dva vzorca (S3 in S4) zelo majhna in zato ne dovolj reprezentativna za kakšne bolj poglobljene sklepe. Ocene so v nekaterih primerih dokaj točne, toda ni jasno, ali zato, ker izpraševanci poznajo podatke, ali pa, ker se ti slučajno skladajo z nekimi prepričanji. Kaže se tudi precejšnje nezaupanje do državnih organov in odločna zahteva po nadzoru javnosti. Slednjo seveda velja podpreti. Javnost je najbrž sploh premalo obveščena o dogajanju na tem področju, posebej pa so premalo razčiščene negativnosti, do katerih je prihajalo. Zaupanje se lahko vzpostavi le s popolno odkritostjo, če želimo, da bo naš sistem solidarnosti, uspešno preizkušen v mnogih nesrečah na različnih krajih naše dežele, še naprej ostal to, kar naj bi bil. To mora postati ena izmed glavnih usmeritev pri nadaljnjem izpopolnjevanju sistema solidarnosti na tem področju.

1. Drabek, T. E., 1986, Human System Response to Disaster. Springer Verlag, New York.
2. Dynes, R. R., 1970, Organized Behavior in Disaster. Heath Lexington Books, Lexington.
3. Gams, I., Preventiva včeraj, danes in jutri. Ujma, št. 2, 1988.

Namakanje koruznih polj na Dravskem polju severno od Kidričevega (foto D. Perko).